

INNOVATIVE SME IN SERBIA

Gabrijela Lilić

Faculty of Business Studies and Law, Belgrade, Serbia, gabilili.bagilili@gmail.com

Dragana Jovanović Kuprešanić

Faculty of Business Studies and Law, Belgrade, Serbia, dragana.kupresanin@hotmail.com

Abstract: Turbulent environment, crisis, globalization, rapid technical and technological progress, constant changes require new creative ideas from SME, new knowledge and constant innovation. SME should learn to live with constant changes. Knowledge is the driving force of any innovative venture.

Isak Adizes points out: "On one occasion, I asked Ferdinand Porsche (the son of a founder of a car company) if he had two choices ahead of you: to lose all your people or to lose all your machines from which to give up before? He answered the machine! Why? What is easier to replace machines or people? Well machines of course. People have become the most valuable assets of SME because they have knowledge .. The recovery, development and competitiveness of SME depends on the ability and speed of using new knowledge and technologies (innovation capabilities).

According to the European Commission, the creation, use and commercialization of new knowledge and technologies are essential for achieving competitiveness. The knowledge base encourages the development of innovations. Innovations as the most important source of change occupy a central place in the knowledge economy. Innovative SME are those who have implemented a one innovation. According to the OECD, a knowledge-based economy is an economy based on the creation, use and dissemination of knowledge and information. The innovative SME are the driving force for knowledge-based economy, they are the most efficient, most dynamic and flexible part of the economy and contribute to increasing the overall competitiveness of the Serbian economy. The paper presents the concept of innovative SME, development conditions and limitations. The importance that innovative SME have for the development of the SME sector in Serbia, as well as the creation of a competitive economy. The importance of the knowledge and innovation relation in innovative SME is also shown, as a key factor in the change and development of the economy as a whole. We given guidelines for improvement and further development of innovative SME in Serbia.

Keywords: knowledge, innovations, innovative SME, development

INOVATIVNA MSP U SRBIJI

Gabrijela Lilić

Fakultet za poslovne studije i pravo, Beograd, Srbija, gabilili.bagilili@gmail.com

Dragana Jovanović Kuprešanić

Fakultet za poslovne studije i pravo, Beograd, Srbija, dragana.kupresanin@hotmail.com

Apstrakt: Turbulentno okruženje, kriza, globalizacija, brzi tehnički i tehnološki napredak, konstantne promene zahtevju od MSP nove kreativne ideje, nova znanja i konstantne inovacije. Znanje je pokretač svakog inovativnog poduhvata. MSP treba da nauče da žive sa konstantnim promenama.

Isak Adizes ističe: " Jednom prilikom pitao sam Ferdinanda Porschea (sina osnivača automobilske kompanije) kada bi pred sobom imao dva izbora: da izgubiš sve svoje ljude ili da izgubiš sve svoje mašine od čega bi pre odustao? Odgovorio je mašine ! Zašto? Šta je lakše zameniti mašine ili ljude ? Pa mašine naravno.¹ Ljudi su postali najvrednija imovina MSP jer poseduju znanje.. Opstanak, razvoj i konkurentnost MSP zavisi od sposobnosti i brzine upotrebe novih znanja i tehnologija (sposobnosti inoviranja). Prema Evropskoj komisiji stvaranje, upotreba i komercijalizacija novih znanja i tehnologija su od suštinskog značaja za ostvarivanje konkurentnosti. Nova znanja podstiču razvoj inovacija. Inovacije kao najznačajniji izvor promena zauzimaju centralno mesto u privredi zasnovanoj na znanju. Inovativna MSP su ona koju su sprovela makar jednu inovaciju.

¹ Isak Adizes, Kako upravljati u vreme krize, Asee Novi Sad, str.46

Prema OECD privreda zasnovana na znanju je privreda u čijoj osnovi je stvaranje, korišćenje i širenje znanja i informacija. Inovativna MSP su pokretačka osnova privrede zasnovane na znanju, ona su najefikasniji, najdinamičniji i najfleksibilniji deo privrede i doprinose povećanju ukupne konkurentnosti privrede Srbije. U radu je prikazan koncept inovativnih MSP, uslovi razvoja i ograničenja. Značaj koji inovativna MSP imaju za razvoj sektora MSP u Srbiji kao i stvaranju konkurentne privrede. Posebno je pokazan značaj i odnos znanja i inovacija u inovativnim MSP, kao ključnom faktoru promena i razvoja privrede u celini. Date su smernice za unapređenje i dalji razvoj inovativnih MSP u Srbiji.

Ključne reči: znanje, inovacije, inovativna MSP, razvoj

1. UVOD

U turbulentnom promenljivom okruženju jedino što je konstantno su promene. Da bi živeli sa promenama MSP konstantno moraju da šire i koriste nova znanja. Znanje se može definisati kao sve ono što je već poznato. Traganjem za novim znanjima i primena istih dovodi do razvoja i napretka. U Osnova svih inovacija je primenjeno znanje.

Inovacione delatnosti su aktivnosti koje se preduzimaju radi stvaranja novih proizvoda, tehnologija, procesa i usluga ili značajne izmene postojećih a u skladu sa potrebama tržišta. ²Zakonom o inovacionoj delatnosti definisan je inacionalni inovacioni system kao skup organizacija, institucijai njihovih veza u funkciji generisanja difuzije i primene naučnih I tehnoloških znanja u Srbiji. ³

Sektor MSPP je od velikog značaja za razvoj privrede Srbije. Prema podacima Ministarstva privrede(2014), sektor MSPP učestvuje u stvaranju BDP republike Srbije sa 32 % i generiše 84,4% zaposlenosti.

Primarni ciljevi Strategije za podršku razvoja MSPP i konkurentnosti za period 2015-2020. godine sa Akcionim planom, su: povećanje broja privrednih subjekata, zaposlenosti i unapređenje poslovnih rezultata MSP.

Mere koje će nadležni državni organi i institucije preduzeti u narednom periodu kako bi se značajno unapredilo stanje u ključnim oblastima za razvoj preduzetništva grupisane su u okviru šest stubova Strategije: ⁴

1. Unapređenje poslovnog okruženja
2. Unapređenje pristupa izvorima finansiranja
3. Kontinuirani razvoj ljudskih resursa
4. Jačanje održivosti i konkurentnosti MSPP
5. Unapređenje pristupa novim tržištima i
6. Razvoj i promocija preduzetničkog duha kao i podsticanje preduzetništva žena, mladih i socijalnog preduzetništva.

Za sektor MSP je značajan stub 4. a to je Jačanje održivosti i konkurentnosti MSPP sektora. a predviđeno je dimenzijom jačanja inovativnosti u MSPP. Prioritetne mere obuhvaćene ovom dimenzijom Strategije su: ⁵

1. Unapređenje funkcionalnosti nacionalnog inovacionog sistema
2. Unapređenje podrške za visokoinovativne MSPP, eko-inovacije, unapređenje energetske efikasnosti i efikasnog korišćenja resursa
3. Pružanje podrške za bolju absorpciju i korišćenje sredstava iz programa Evropske unije – Horizont 2020 za istraživanje, razvoj i inovacije
4. Jačanje svesti MSPP o značaju inovativnosti za njihovu konkurentnost

Iz navedenog da zaključiti je sektor MSPP I inovativna MSP u čijoj osnovi su inovativne delatnosti od važan činilac za razvoj privrede Srbije.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U radu želeimo da pokažemo da je inovacioni potencijal MSP je nedovoljno iskorišćen. Kao i da utvrdimo da li je Srbija zemlja inovacija i inovativnih MSP ili ne. U tom kontekstu važno je pokazati gde se Srbija nalazi po pitanju inovativnih MSP u odnosu na okruženje. Postavljene su hipoteze:

² www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/zakon-o-inovacionoj-delatnosti.pdf

³ www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/zakon-o-inovacionoj-delatnosti.pdf

⁴ Vlada Republike Srbije, "Strategija za podršku razvoja malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti za period 2015-2020. godine", str. 42.

⁵ Vlada Republike Srbije, "Strategija za podršku razvoja malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti za period 2015-2020. godine", str. 42.

H1: Inovativna MSP u Srbije su u razvoju.

H2: Potencijal inovativnih MSP u Srbiji je nedovoljno iskorišćen

. Kako bi što bolje odgovorili na postavljene hipoteze daćemo odgovore na sledeća pitanja :

- Gde se Srbija nalazi po pitanju inovativnih MSP u Evropi i okruženju ?
- Koliko je učešće inovativnih MSP u inovacijama u Srbiji ?

S ciljem zadovoljavanja osnovnih metodoloških zahteva (objektivnost, pouzdanost, opštost i sistematičnost) a uzimajući u obzir specifičnosti preduzetništva korišćeni su različiti metodi u istraživanju. Istraživana su naučno-teorijska saznanja, relevantna literatura i savremena poslovna praksa. Korišćeni su metodi : indukcije, dedukcije, analize, sinteze, apstrakcije, generalizacije, kompleksnog posmatranja i analize sadržaja.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I DISKUSIJA

H1: Inovativna MSP u Srbiji su u razvoju

Ključno pitanje ove analize je na kom se nivou nalaze inovativna MSP u Srbiji ? Odgovor na ovo pitanje ćemo dobiti sagledavanjem stanja razvijenosti MSP u Srbiji u odnosu na zemlje EU kao i na nivo razvijenosti inovativnih MSP u zemljama iz okruženja .

Pojam inovacija je širok koncept koji obuhvata kapacitet preduzeća, privrede ili društva da se prilagode promenljivom okruženju i obuhvataju razne aspekte.⁶

*Inovacije proizvoda: uvođenje novih ili značajno poboljšanje postojećih proizvoda i usluga

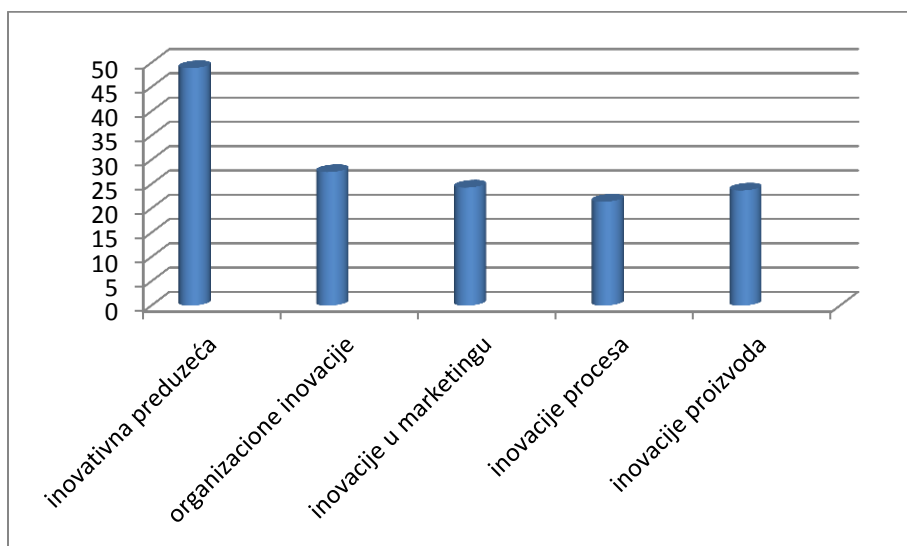
*Inovacije procesa: značajne promene u metodama proizvodnje i isporuke

* Organizacione inovacije: promene u načinu poslovanja ili organizovanju proizvodnje

* Marketing inovacije: uvođenje nove metode marketinga (koncepta ili strategije).

Inovativna MSP su ona preduzeća koja su uradila inoviranje makar u jednom aspektu inovacija (proizvoda, procesa, organizacije ili marketinga).

Prema podacima Eurostata 28, 2012 od ukupnog broja kompanija 48,9 % je inovativnih kompanija. Prema aspektima razlikujemo sledeće inovacije : 27,5 % organizacionih inovacija, 24,3 % inovacija u marketingu, 23,7% inovacija proizvoda i 21,4 % inovacije procesa.⁷

Prikaz 1: Preduzeća po vrsti inovacija autor prema Eurostat EU 28, 2012.

⁶ OECD and Eurostat, Oslo Manual. Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data, Third Edition, Paris, 2005

⁷ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/7566774/KS-EZ-16-001-EN-N.pdf/ac04885c-cfff-4f9c-9f30-c9337ba929aa>

Iz prikaza se da zaključiti da skoro polovinu od ukupnog broja preduzeća u EU inovativnih preduzeća. Evropska komisija je istraživanjem i analizom sistema inovacija po ukupnom indeksu inovacija a uzimajući u obzir 25 parametara indeksa inovativnosti po osnovu njihovih prosečnih performansi grupisala zemlje u 4 grupe (podaci iz 2015godine) i to:inovacione lidere,inovacione sledbenike,zemlje umerenih inovacija,zemlje skromnih inovacija.

Inovacioni lideri (znatno iznad proseka EU) su :Finska,Nemačka,Danska,Švedska,i Švajcarska Luksemburg,UK,Irska,Belgija,Francuska,Austrija,Slovenija,Estonija,Češka,Norveška, Island, Holandija spadaju u inovacione sledbenike.(iznad proseka ili oko proseka EU). Zemlja sa umerenim inovacijama (ispod proseka EU) spadaju :Italija,Portugal,Malta,Španija,Mađarska,Grčka,Slovačka,Hrvatska,Poljska,Litvanija i Srbija. U zemlje sa skromnim inovacijama (znatno ispod proseka) su : Rumunija,Bugarska, Turska, Latvija,Litvanija i Makednija. Prema navedenom Srbija pripada grupi zemalja sa umerenim inovacijama. Ukupni skor se menja u zavisnosti od promene performansa od godine do godine .U Tabeli br.1 predstavljen je napredak Srbije od 2010 do 2016 godine posmatran kroz performansu inovacija .

Tabela 1. Performanse MSP inovatora u Srbiji⁸

INOVACIJE (%)	SRBIJA (2010)	SRBIJA (2016)	SRBIJA napredak
MSP koja su uvele inovacije proizvoda ili procesa	27,7	70,6	42,9
MSP koja su uvele inovacije u organizaciji ili marketingu	23,8	87,7	63,8
MSP koja su ostvarile saradnju sa drugima	23,1	73,2	50,1
Inovativna MSP	89,0	85,1	-3,9

Inovacije proizvoda i procesa MSP su 2010 iznosile 27,7 % a 2016 70,6% ,ostvaren je napredak od 42,9 % ,MSP koja su uvela inovacije u organizaciji ili marketing ostvarili su 63,8% napretka za posmatrani period. MSP su ostvarila napredak u saradnji sa drugima od 50,1 %.Međutim ukupna inovativna MSP su procentualno opala za -3,9. Ukupni skor za indeks inovacija je 2010 iznosio 46,8 a 2016 godine je 64,2 što znači da su ukupne performance porasle za 17,3 %.Što predstavlja značajan napredak u inovacijama I inovativnim performansama MSP u Srbiji. ALI ne I dovoljan da bi se svrstala u zemlje sa razvijenim inovacijama I inovativnim MSP.

Kako bi što bolje objasnili H1 upoređićemo performance koje se odnose na veštinae I inovacije u MSP u Srbiji u odnosu na EU prosek ,podaci su uzeti za istraživanje od ukupnog broja performansi . MSPu Srbiji su ispod EU proseka u: uvođenju inovacija proizvoda I procesa ,inovacija u organizaciji I marketing , ostvarenoj saradnji sa drugima,prometu iz e trgovine, novim inovacijama proizvoda na tržištu,promet iz e trgovine . MSP u Srbiji su iznad EU proseka za zaposlene koji poseduju ICT veštine,MSP koje prodaju online.Što govori da je veći broj posmatranih performansi MSP u Srbiji ispod EU proseka za Posmatrani period.

⁸ European innovation Scoreboard 2017

TABELA 2 : Performanse MSP Srbije u odnosu na veštine I inovacije⁹

VEŠTINE I INOVACIJE (%)	SRBIJA (2014)	EU PROSEK (2014)
MSP koja su uvele inovacije proizvoda ili procesa	28,28	30,9
MSP koja su uvele inovacije u organizaciji ili marketingu	32,86	34,89
MSP koja su ostvarile saradnju sa drugima	4,91	11,22
Inovativna MSP	22,99	28,77
MSP koja prodaju online	21,51	17,24
Promet iz e trgovine	7	9,37
Zaposleni koji poseduju ICT veštine	20,71	18,83
Nove inovacija proizvoda na tržištu i nove inovacije kompanija	7,94	13,23

inovativna MSP u konstantnom razvoju ,ali da u odnosu na zemlje EU na znatno nižem stupnju razvoja I da treba još mnogo performansi popraviti kako bi dostigli razvijene zemlje EU I kako bi iz zemalja koje pripadaju grupi umereno inovativnih prešla u grupu sa znatnim inovacijama I li inovacionim liderima.

H2:Potencijal inovativnih MSP u Srbiji je nedovoljno iskorišćen

Kako bi bolje odgovorili na H2 sagledaćemo a stanje i razvoj inovativnih MSP u Srbijiposmatrajući ukupan broj inovativnih MSP kao i neinovativnih kompanija . kroz broj inovacija proizvoda, procesa, inovacija u marketing I organizacionih inovacija. Cilj analize je da se pokaže učešće inovativnih MSP njihov značaj i uticaj na razvoj privrede Srbije .

Tabela 3 : Zastupljenost vrsta inovacija prema veličini poslovnih subjekata inovatora ¹⁰

Veličina inovatora	Inovacija proizvoda/usluga	Inovacija proizvodnog procesa	Inovacije u organizaciji	Inovacije u marketingu	Neinovatori
Ukupno	26,9	21,0	24,2	22,3	58,8

⁹ European innovation Scoreboard 2017

¹⁰ Republički zavod za statistiku, Saopštenje br. 197, 20.07.2017 Republika Srbija, Beograd, str. 1

Mali	25,3	19,0	22,1	20,3	61,8
Srednji	33,0	28,9	31,8	30,3	45,6
Veliki	45,4	41,7	47,3	40,9	33,6

Na osnovu podataka iz tabele broj.3. da se zaključiti da sector inovativnih MSP zauzima značajno mesto u razvoju inovativnosti u Srbiji . Sektor malih I srednjih preduzeća učestvuje u ukupnim inovacijama proizvoda I usluga sa 25,3 odnosno 33,%,dok sector velikih učestvuje sa 45,4 % . U inovacijama proizvodnog procesa mala I srednja preduzeća učestvuje sa 21 % I 19 % a u inovacijama u marketing sa 22,3% malih odnosno 22,3 % srednjih preduzeća . U Srbiji posluje veliki broj neinovativnih MSP I to malih 61,8 % i srednjih 45,6 %,što govori da je razvojni potencijal MSP nedovoljno iskorišćen i da treba što veći broj MSP preduzeća podsticati da postanu inovativna.

4.ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Značaj inovativnosti MSP u Srbiji je veliki .Tome u prilog govori i ozbiljnosti države da upotpuni i razvije ovu oblast kroz : donošenje Zakona o inovacionoj delatnosti,,Program integrisane podrške inovacijama,Inicijativa finansiranja rizičnih kapitala na Balkanu,Program EU Horizon 2020, Mehanizam za podršku inovacijama Jugoistočne evrope i mnogi drugi projekti podrške sektoru MSP, preduzetništvu i inovacijama u Srbiji.Međutim nacionalni nivo ulaganja u istraživanje,razvoj i inovacije je veoma nizak i on iznosi 0,9% BDP-a, u odnosu na zemlje EU gde je izdvajanje za istraživanje ,razvoj i inovacije 2,03% BDP-a, sa ciljem povećanja na 3% do 2020.godine. Tako da treba više izdvajati za ovu oblast kao i implementirati nacionalnu stratefiju istraživanja Potrebno je unaprediti i podsticati saradnju inovativnih MSP i okruženja a naročito sa akademskim institucijama.Prema prikazanim izveštajima i pokazateljima da se zaključiti da su inovativna MSP u Srbiji u razvoju i da tek treba raditi na njegovom razvoju kako bi dostigli nivo razvijenih zemalja EU. Poboľjšati uslove poslovanja i uvesti mere podrške za otpočinjanje i razvoj inovativnosti MSP s ciljem da što veći broj MSP postanu inovativna.

REFERENCE

- [1].Isak Adizes, Kako upravljati u vreme krize ,Asee Novi Sad, str.46
 [2],[3]. Vlada Republike Srbije, ”Strategija za podršku razvoja malih i srednjih preduzeća, preduzetništva i konkurentnosti za period 2015-2020. godine”, str. 42.
 [4],[5]. www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/zakon-o-inovacionoj-delatnosti.pdf
 [6]. OECD and Eurostat, Oslo Manual. Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data, Third Edition, Paris, 2005
 [7]. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/7566774/KS-EZ-16-001-EN-N.pdf/ac04885c-cfff-4f9c-9f30-c9337ba929aa>
 [8],[9]. European innovation Scoreboard 2017
 [10]. Republički zavod za statistiku,Saopštenje br.197,20.07.2017 Republika Srbija,Beograd,str.1